№ 90 Մայիսի 20 (Յունիսի 1) 1881 Մայիսի 20 (Յունիսի 1) № 90

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի, կէս տարվանը 6 բուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրվում են մեծաքանչ խմբագրատան մէջ։

Ռուսաստանի տարբեր գիւղերում եւ քաղաքներում։

Տպագրվում է ամեն երեքշաբաթ։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Ռուսի կիրակի եւ տօն օրերից)

Հայոց տարեգրքին ընդունվում է ամեն ժամանակ։

Հայոց տարեգրքերի համար, գնում են հրապարակիչ բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ վաղարշապատից։ Ներքին լուրեր—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ազգային թիւրքիա։ Խորհուրդ լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՀԱՅԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Ալէքսանդր Սելիկովի գործը։

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

Մայիսի 11-ին

Օրինաց զօրութեան համաձայն, Լէյմիանցի գանձապետը իւրաքանչիւր ամիս ներկայացուցել է սուտուլեական Սինոդի անդամոց և պրօկուրորի ներկայութեանը, ուստի եթէ «Մշակ» լրագրէն «Մայիս» 78 Ա պատասխանի, Լէյմիանցի գումարներին վերաբերեալ յօդուածը ճշմարիտ լիներ, հետևաբար պատասխանատուութեան մի մասն պէտք է ծանրանար և ինձ վրա։ Ճշմարտութիւնը վերականգնելու նպատակաւ, խնդրեմ այս երկուսով բանիս մի անգամ ևս ծանրել ձեր պատասխան «Մշակի» առաջիկայ թերթումն։

Ես խոստա՛ կը լռեմ յօդուածի այն մասերի վրա, որոնք ուզղակի կապ չունեն իմ պարագրութեանս հետ, իսկ չեմ կարող անտարբեր մնալ գումարների մասին, որովհետև այն ժամանակ սթոքում կը լինեմ ճշմարտութիւնը և մեղանչած արդարութեան դէմ։ Դժուար է հաւատալ որ «Մասիսի» յօդուածագիրը գիտակցաբար ցանկացած լինի ապատել ճշմարտութիւնը։ ո-

Լէյմիանցի եկամուտը 1866 և 1867 թ. եղած է 117,177 ր. 33 կ., իսկ ծախքն 89,488 ր. 81 կ. վերջինը հանելով առաջինէն մնում է 27,688 ր. 42 կ. և այս գումարը փոխանցած է 1868 թ. մատեանը գանձարանի ընթացիկ ծախսերի համար։ Եթէ այս այսպէս է, ապա ուրեմն ցանկալի է իմանալ ինչ գումար է, որ յօդուածագրի կարծիքով յանձնված է Ս. Պետերբուրգի Կրեանոնին, որ նա իր մօտ պահելով, դէպի չար է գործ դնում սիրոյի առ նա ունեցած վստահութիւնը։ Եթէ Ք.ղթակիցը անկարող է սթոքագրական այն գումարները, որոնք համարեա զարմոր ժամանակով ժողոված լինելով գտանվում էին չանհետացնելիքներ Ռուսաց, Ազգային և Հոլանդիոյ բանկերումն, գրանում ևս նա չարաչար սխալվում է, որովհետև այդ գրամներն ոչ մեկան Վ.ենտաա կամ ոչ մեկան հանելով այն տեղերից, գնից նոցանով այլ և այլ տակոսաբեր գրամատուներ, որոնք առանձին արկղի մէջ, որ կրում է «Հեմոարամական» անուն, հարաստանական կնքով կնքած պահպանվում են սիրոյ գանձարանումն։ և Նոյնին Լորիսեան նպատակն է, որպէս չատ անգամ բատ եմ, այդ գումարով գրամպրտելս կազմել հեմարանի ապահովութեան համար և արդարե չատ գովելի է հեռատես գիտասրութիւն է անձնասիրելի պահել այս գումարը, որովհետև առանց մի հիմնաւոր գրամպրտի. Լէյմիանցը երբէք չէ կարող իր տարեկան եկամտերը ապագայում. իսկ թէ օգուտ է սթոքում տակոսաբեր գրամատուներ ունենալ և կամ նրանց

ասելներ և պատմութիւններ տարածվիցան, որոնք ման գինական գործի մէջ։ Բայց այդ բամասանութիւնը նեկարարելուց առաջ կը բերեմ մի քանի պատասխան փատաթղ, որոնք մինչև այժմ չեն կորցրել իրանց ոյժը։

Բանը նրանումն է, որ Նուխու գաւառի մէջ, մանաւանդ Վարդաշէն գիւղի մէջ ապրում էին այդպէս անուանված ուտմրոյիք զանգան գաւառամերձներին պատկանող։ Այնտեղ կան ուղղափառ-ուտմրոյիք, լուսաւորական ուտմրոյիք, հրեայ-ուտմրոյիք և մահմեդական-ուտմրոյիք։ Վարդ նրանց մէջ կրօնական նախ. կայ, որոնք ուղղափառ ուտմրոյիները և որի ժամանակ այդ կուսակցութիւնները ակտատում են մեծանց քանդել, մեծանց հերմեական և բարդակոն վերնամեր հայոնել։ Կոմիսարան Փոխարքայութեան Գլխաւոր Վարչութեան և Ալէքսանդր Սելիկովի գործի մէջ եղած գրագրութիւնց երեսում է, որ Սելիկովները, իրրև տեղական անուանի մարդիկ, չատ անգամ գանգատվել են վարչութեանը այն հեղափոխիչների դէմ, որոնց նրանց պատճառում էին տեղական զարգիսակներից և ատրիճանաւորներից առաջնորդված ուղղափառները։ Բայց նրի է այն հանգամանքի փատաթ, որ Ալէքսանդր Սելիկովի հորեղբայր Յարութիւն Սելիկով սարքված էր գնալ Ս. Պետերբուրգ և հերկայանալ Ալէքսանդր II Թագաւորին, Որը Սելիկովի ամենահաճոյ խնդիրի վրա սեփական ձեռքով բարեհաճեց գրել. «Թողնել նրան իր հաւատի մէջ»։ Բարձրագոյն այդ կամքի շնորհիւ. հանդուցեալ Սելիկով հանգված անցկացրեց իր կեանքի վերջին օրերը Այտեղ ապրելով և հերկայանալ տեղական կրօնական կռուի ամրողջ պատմութիւնը, մեր նեղասանի համար բատական է յիշել, որ Սելիկովի ազգը միշտ հզել է ճնշված կոմսի հերկայացնելու և չատ անգամ յայտնել է երկրի բարձր վարչութիւնը իր նեղասան անկարգութիւնները և օրէնքների խախտելը։ Ալէքսանդր Սելիկով. այդ արդարասէր մարդը, իր ընտանիքի խնամի հերկայացուցիչ, կրթված իր հարազատ

արժանթի փոխելով կալուածներ ձեռք բերել ես չը գիտեմ. բայց իսկ կարծիքով ասելի օգտաւէտ է այդ գումարները ուերութեան բանկեր տալ, թէ տեղ չարը չարի վրա գալով, տուաւել դիւրաբեմար իրաւունքով կը լինի վերնամա կամարկիչի նպատակաց, սակայն ես չեղվելի իմ նամագրերից, որ նոցանց իրաւունքների գործն էլ նամագրեց։

Այդ, երբ գրամատուների և կամ նոցա կալուածների սարեմիրը լրանում է, այն ժամանակ նոքա ուղարկվում են Ս. Պետերբուրգ մեծագոյա Ատաառարկային կամ փոխարինել նորի վրա և կամ նոցա արժէքն ստանալ և ուղարկել Լէյմիանցին, և թէկ այսպիսի մի յանձնարարութիւնի Սինոդի երբէք պարտաւորական չէ մեծագոյա պարոնի համար, բայց և այնպէս արդարութիւնը սահպում է ինձ խստասրանելել, որ նա մինչև ցայսոր ոչ միայն ասնուցեր է բարեմիտ է կատարել այդ պարարը, այլ և չատ անգամ, վերադարձել է իրան ուղարկած գումարը յանելուածով իր սեփական անունը թէ՛ նից. եթէ գանվեն թերասանութիւնք, որք գեռասրանան հատատ ընծայել ասած խօսքերիս, այնպիսիներին ես կը հրատիրեմ դառնալ դէպի Սինոդի հաշուապահական մասի գործն № 3/1878՝ որից դրանք պարզ կը տեսնեն, որ գանգան ժամանակ ուղարկված է պարտն Ղանասարեանցին այլ և այլ տասներ և կուպոներ արժեզուրթեամբ 46,544 ր. 9 կ., իսկ ասացվել է Նորանից 46, 986 ր. 99 կ., պարմերն 449 ր. 90 կ. ասելէլ, որ մեծապատիւ պարոնը վճարել է ինչ գրագրանից և է պարզ ապացոյց, որ իսկ ասածս լոկ խօսք չէ, այլ փաստ։

Եթէ «Մասիսի» յօդուածագիրը կամեցել է պրատասրել սարատեղան Դիմանեանի պատասխ ե

ների բոզբոզը օգով, հետևում էր նրանց օրինակին, բարձրացնելով իր ձայնը ամեն տեսակ մասնաւոր և հասարակական անարգարութեան դէմ. Բայց ապացոյց կարող են լինել այն բազմաթիւ գանգատները, որոնց նա ներկայացրել է Կովկասեան Փոխարքայի Գլխաւոր Վարչութեանը, Թիֆլիսի գասասանական Պատրաստ պրօկուրորին, Կասասարչական Անտառին, հանդուցեալ արքեպիսկոպոս Ալմազովսկուն, իրրև թեմական ատաջնորդին և վերջապէս Եկեսեսիաստիկական հանգամանքներին։ Այդ գանգատներով Ալէքսանդր Սելիկով չարչարում էր իր հարենիքի մէջ արմատացած չարիքը, որ վերատում էր ազգասիրական բարգրութիւնը, զանազան անձանց թեամբրիքները, որոնց չնորհիւ հասարակութիւնը զանազան կուսակցութիւնների էր բաժանված։ Վերջապէս որ այդ բոլորի հետևանք լինում էն բարգասնական, ասազասիրական, սուտ մասնաւորութիւնների և կեղծութիւնների։ Վերջապէս Ալէքսանդր Սելիկով ենթարկում էր բարձր վարչութիւնից հիմնարարգէս հետաքննել չարիքը Գլխաւոր Վարչութեան ծառայողի մեջտեղ, առանց հասանգական իրաւունքների մի գանգատներով Ալէքսանդր Սելիկովի կոնք հաւատար ոյժերով չէր կատարվում և դժուար չէր նախագուշակել նրա անկումը, մանաւանդ որ նա իրան յատակ ազնուութեամբ ուզղակի չիչում էր զանգան անձանց անուններ և ազգանուններ, օրինակ բժշկ Սարաքեվին, քահնէ Բեշեշիվիկովն, պրօկուրոր օգնական Գօլուբեվին, գասասարական օգնական Անանիձին, պոլիցիական օֆիցեր Վեռզիրովին։ Վերջապէս Սելիկով անուանում էր Սիլիրովին, Կանանիվին, Մոսպանովին, Բեմանովին, Գալաղանին և այլն։ Գասասարական գործի մէջ Սելիկով այդ գործի վրա անանձին ուշադրութիւն էր դարձնում, ի նեղասի առնելով այն գերերը, որ այդ անձինք կատարում էին, մեղադրելով Սելիկովին միշտ սպառնութիւնն մէջ։

Ինչպէս վերեր ասվեցաւ, Սոսիսի Բէմանովի սպանման քննութիւնը երեք չորս անգամ ընթացքում ոչինչ հետևանքներ չունեցաւ։ Ամենահետ այդ գործը մի օրինաւոր ասելի գարձաւ Ալէքսանդր Սելիկովին ոչնչացնելու համար, նրա վրա դրած մեղադրանքի օգնութեամբ իրր թէ նա կարասել է լեզգին Համիդ Վերդի օղլին՝ սպանել Սոսիսի Բեմանովին, որ մասնում էր Սելիկովին և հետևապէս վերջինը Բեմանովին իր թշնամի էր համարում։ Այդ ձեով նաև գարգացված մեղադրանքը հեշտ էր անդկացնել։ Պէտք էր ապացուցանել, որ Սելիկով վատ մարդ է և առաջ բերվեցաւ Աստանիձէի ցուցումը, որ ընդարձակորէն մեկնում էր, թէ Սելիկով հարստահարում էր ազգանունները, թէ նա երդեցներ էր գցում, կոզոպատում էր, սպանում էր, ուրիշի սեփականութիւնը իրացնում էր և գրանով էլ հարստացաւ։ Որ Սելիկով հարստացված էր՝ յանցանք գտնելու համար։ Հարկաւոր էր մի ցուցումն, որ վերջը տուեց Համիդ Վերդի օղլին, ասելով, թէ Սելիկով և Սուքբաս Նիկոդասով տուին նրան 300 ր. Բէմանովին սպանելու համար։ Այնուհետև հարկաւոր էին վկաներ, որոնք ապացուցանէին, որ դա մասին լսել են Համիդ Վերդի օղլից և առաջ են գալիս Կանանիվիվին, Գալաղանի և մի՛ուրեղի ցուցումները։ Այդ մեղադրանքին ասելի հաւանականութիւն տալու համար մարդասպաններ անհանվեցան Սելիկովի մօտ բարեկամները 7 մարդ՝ Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Տէր-Կարապետով և Աբրամիանով, որոնք իրր թէ ապատանեան բոպէին ճանապարհին վերադարձել երեք վիճակից, որոնց վրա Սելիկով գանգատվել էր իրենանեանց, նրանց գանգատ չարուիներեր վերաբերելով։ Այնուհետև երեսն է գալիս խաղասա Ջամբար Սիկի, որ սեղրեական քննութեան ժամանակ յայտնեց Համիդ Վերդի խոստովանութիւնը, իրր թէ Սելիկով և Նիկոդասով նրան կարասել են Բէմանովին սպանելու համար։ Գաղտիրքի մէջ տարածված լուրերը մասնացոյց էին լինում Սելիկովի և Բէմանովի թշնամութեան և առաջինի սպանելիքների վրա։

Այդ հիման վրա Համիդ Վերդի օղլին, Սելիկով, Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Նիկոդ-

հետև այդ գործը մի օրինաւոր ասելի գարձաւ Ալէքսանդր Սելիկովին ոչնչացնելու համար, նրա վրա դրած մեղադրանքի օգնութեամբ իրր թէ նա կարասել է լեզգին Համիդ Վերդի օղլին՝ սպանել Սոսիսի Բեմանովին, որ մասնում էր Սելիկովին և հետևապէս վերջինը Բեմանովին իր թշնամի էր համարում։ Այդ ձեով նաև գարգացված մեղադրանքը հեշտ էր անդկացնել։ Պէտք էր ապացուցանել, որ Սելիկով վատ մարդ է և առաջ բերվեցաւ Աստանիձէի ցուցումը, որ ընդարձակորէն մեկնում էր, թէ Սելիկով հարստահարում էր ազգանունները, թէ նա երդեցներ էր գցում, կոզոպատում էր, սպանում էր, ուրիշի սեփականութիւնը իրացնում էր և գրանով էլ հարստացաւ։ Որ Սելիկով հարստացված էր՝ յանցանք գտնելու համար։ Հարկաւոր էր մի ցուցումն, որ վերջը տուեց Համիդ Վերդի օղլին, ասելով, թէ Սելիկով և Սուքբաս Նիկոդասով տուին նրան 300 ր. Բէմանովին սպանելու համար։ Այնուհետև հարկաւոր էին վկաներ, որոնք ապացուցանէին, որ դա մասին լսել են Համիդ Վերդի օղլից և առաջ են գալիս Կանանիվիվին, Գալաղանի և մի՛ուրեղի ցուցումները։ Այդ մեղադրանքին ասելի հաւանականութիւն տալու համար մարդասպաններ անհանվեցան Սելիկովի մօտ բարեկամները 7 մարդ՝ Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Տէր-Կարապետով և Աբրամիանով, որոնք իրր թէ ապատանեան բոպէին ճանապարհին վերադարձել երեք վիճակից, որոնց վրա Սելիկով գանգատվել էր իրենանեանց, նրանց գանգատ չարուիներեր վերաբերելով։ Այնուհետև երեսն է գալիս խաղասա Ջամբար Սիկի, որ սեղրեական քննութեան ժամանակ յայտնեց Համիդ Վերդի խոստովանութիւնը, իրր թէ Սելիկով և Նիկոդասով նրան կարասել են Բէմանովին սպանելու համար։ Գաղտիրքի մէջ տարածված լուրերը մասնացոյց էին լինում Սելիկովի և Բէմանովի թշնամութեան և առաջինի սպանելիքների վրա։

Այդ հիման վրա Համիդ Վերդի օղլին, Սելիկով, Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Նիկոդ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՍԵԼԻԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

—

«Судебные Порядки» շաբաթաթերթի մէջ տպված է հետևեալ դատաստանական գործը։

Եկեսեսիաստիկ Դատարան, Նուխու գաւառի մէջ, Նուխու և Վարդաշէն գիւղի ճանապարհի վրա հրացանով սպանվիցաւ Վարդաշէնի բնակիչ ուղղափառ գասասանական Սոսիսան Բեմանով, որ ձիով գնում էր Նուխի Կանանդիվի, Սիմոն Մնացականովի և Ալէքսանդր Սելիկովի ուղեցուցիչներ։ Բեմանովի այս ուղեկիցները Բեմանովի վրա հրացան արձակելուց յետոյ ձիարշաւեցին դէպի Վարդաշէն, որտեղ և ծանվիցեան, իրանց տեսածը առանց ոչոքի պատմելու։ Այնուհետև սկսվեցաւ պոլիցիական խուզարկութիւնը նի սկզբունքներ քննութեան հետ մահամանակալ Պոլիցիական խուզարկութիւնը կատարում էր պոլիցիական օֆիցեր Սելիկ-Աբակիրովով, իսկ քննութիւնը գատաստանական պաշտօնեների կանոնիկաս Բեյթիշեվսկի։ Հարցերին յանցանքի վերաբերեալ ամանաեանեներին, սպանված Սոսիսան Բեմանովի ծառաներին, երեխաներին և կընոջը։ Այդպիսով պարզվեցաւ, միայն, որ Բեմանով սպանված է թերի տակից, բայց ոչինչ չը յայտնվիցաւ, թէ ում կարելի էր կասկածել այդ սպանութեան մէջ։ Սկզբնական քննութիւնը կատարվում էր արտօրէսի օգնական Գրիգորիի անմիջական հսկողութեան տակ։ Գործը այդ զբոսրեան մէջ էր մինչև 1879 թուականի հոկտեմբերը։ Ալէքսանդր Սելիկով բոլոր այդ ժամանակը իր ընտանիքով ապրում էր Նուխու մէջ, որտեղից ուղեղրվեցաւ Թիֆլիս և պնտեղ ապրում էր մինչև 1880 թուականի յունվարի վերջը։ Այդ ժամանակ Վարդաշէնի և Նուխու մէջ այդ սպանութեան առիթով գանգատ բարձրանալ

Ալէքսանդր Սելիկովին ոչնչացնելու համար, նրա վրա դրած մեղադրանքի օգնութեամբ իրր թէ նա կարասել է լեզգին Համիդ Վերդի օղլին՝ սպանել Սոսիսան Բեմանովին, որ մասնում էր Սելիկովին և հետևապէս վերջինը Բեմանովին իր թշնամի էր համարում։ Այդ ձեով նաև գարգացված մեղադրանքը հեշտ էր անդկացնել։ Պէտք էր ապացուցանել, որ Սելիկով վատ մարդ է և առաջ բերվեցաւ Աստանիձէի ցուցումը, որ ընդարձակորէն մեկնում էր, թէ Սելիկով հարստահարում էր ազգանունները, թէ նա երդեցներ էր գցում, կոզոպատում էր, սպանում էր, ուրիշի սեփականութիւնը իրացնում էր և գրանով էլ հարստացաւ։ Որ Սելիկով հարստացված էր՝ յանցանք գտնելու համար։ Հարկաւոր էր մի ցուցումն, որ վերջը տուեց Համիդ Վերդի օղլին, ասելով, թէ Սելիկով և Սուքբաս Նիկոդասով տուին նրան 300 ր. Բէմանովին սպանելու համար։ Այնուհետև հարկաւոր էին վկաներ, որոնք ապացուցանէին, որ դա մասին լսել են Համիդ Վերդի օղլից և առաջ են գալիս Կանանիվիվին, Գալաղանի և մի՛ուրեղի ցուցումները։ Այդ մեղադրանքին ասելի հաւանականութիւն տալու համար մարդասպաններ անհանվեցան Սելիկովի մօտ բարեկամները 7 մարդ՝ Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Նիկոդասով, Տէր-Կարապետով և Աբրամիանով, որոնք իրր թէ ապատանեան բոպէին ճանապարհին վերադարձել երեք վիճակից, որոնց վրա Սելիկով գանգատվել էր իրենանեանց, նրանց գանգատ չարուիներեր վերաբերելով։ Այնուհետև երեսն է գալիս խաղասա Ջամբար Սիկի, որ սեղրեական քննութեան ժամանակ յայտնեց Համիդ Վերդի խոստովանութիւնը, իրր թէ Սելիկով և Նիկոդասով նրան կարասել են Բէմանովին սպանելու համար։ Գաղտիրքի մէջ տարածված լուրերը մասնացոյց էին լինում Սելիկովի և Բէմանովի թշնամութեան և առաջինի սպանելիքների վրա։

Այդ հիման վրա Համիդ Վերդի օղլին, Սելիկով, Մելիպով, Դուլգարով, Գալաղանով, Նիկոդ-

տասար ոգորմածությամբ և սիրով դեպում էք Ձեր հաստատված հպատակների վրա, առանց խորությեան ցեղի և դաստանությեան։ Այդ խոսքերին պատասխանելով կայսրը բաղդատելով պատգամաւորներին յայտնելով Չորհակալութիւն նրանց կոչմից ցոյց տուած զգացմունքների համար և բարեհաճեց ասելացնել որ խրատութիւն չէ գնում իր հաստատված հպատակների մէջ։ Պատգամաւորութիւնն մի քանի անգամներ, քաջալերված լինելով Թագաւորի ոգորմած խօսքերով, համարձակվեցան իրանց միտքը յայտնել կիսով կերպով բնակվելու վիճակի մասին ոչ թէ միայն նոյն իսկ հրեաների համար, բայց և առանցի համար։ Պատգամաւորներից մէնը յայտնեց որ հրեաների ցանկութիւնն է առա լինելու Լանլով ուշադրութիւնամբ բոլոր պատգամաւորների յայտնած խոսքերը, նորին Մեծութիւնը հրամայեց որ նրանք գրաւոր կերպով յայտնեն իրանց կարծիքները և ներկայացնեն ներքին գործերի մինիստրին։

—

Արնանից մեզ գրում են. «Աբի-Հայեաթ ասված առուն, որի բաղդերու կարեորութիւնը զգում էր ամբողջ Արնանը, արդէն պատրաստ է։ Կապալառու պ. Եղիսարեանց մի տարի պայմանագրից վաղ վերջացրեց առուն։ Այժմ առուի իրաւունքը պ. Եղիսարեանի ձեռքն է, մինչև մայիս ամիսը 1882 թիւ։ Նա յանձնում է առուն իր ընտրած ջրակիսին, որ սա ջուրը բաժանի ում կանենայ։ Մենք յոյս ունենք որ պ. Եղիսարեանի մտքերի ջրի նրան սրան բաժանելում հեռու էր մնան որ և է հարաստաբաղնեից, որով Եղիսարեանը մի բարի անուն վաստակած կը լինի։»

—

Գիշերցնում ենք անգեամ տարվոյ մեր բաժանորդներին, որ մի ամիս է մնացել միայն մինչև լուսին ամիսը։ Եթէ այդ ամսվայ ընթացքում չը վճարեն խմբագրութիւնը իրանց վրա պարտ մնացած «Մշակի» անցեալ տարվայ փողերը, մենք կը դադարցնենք նրանց անունները ու ազդանունները։

—

Թարկվոլի համաստանի պրոթէսոր, հայազգի բժշկապետ Ա. Շլիման, թիւրքիա մի անգամ յայտնած կենք արդէն, այս ամառը Պիտարիցա

սով, Ցեր-Կարապետով և Աբուբինով դատաստանի էին ենթարկված, մեղադրվում Բեմանովի սպանութեան մէջ, իսկ Ալեքիով զրպղն էր յայտնված։ Կիլիսանովի նահանգական գատարանը գատաստանց գատաստարան Հաղիզ Վերի օղլին նրա խոստովանութեան համեմատ և Ալեքիովին վերադարձնելի մեղադրանքների համեմատ, մնացեալին գատաստանը արդարացրեց։

Գատաստանական նիստը շատ հետաքրքիր է կինոական և անգրեսիկական կոչմից։ Այս հարցի խնդրութեան համար առաջ կը բերեր մեղադրող կոչմի մի քանի վկաների ցուցմունքները։ Թոլիս Ջամբար Կիլի դատարանի մէջ ասաց. «Հաղիզ Վերի օղլի երբէք ինձ մեռ չէր լինում, ես նրա հետ Քէնան, եմ այն պատճառով, որ նրան կասկածում եմ իմ ամուսնի սպանութեան մէջ, Ես ինձ չէ խոստովանել թէ ասածել է Մահեան Բեմանովին և չէ ասել, թէ նրան կարտաել են Ալեքսանդր Ալեքիով և Աբաքիա Նիկոգոսով և թէպէտ ես այդպիսի ցուցումներ քննիչին, բայց այժմ յայտնում եմ, որ ես այդ ցուցումը առել երկիղից, որովհետև քննիչը ինձ ասեց որ իր տանը կալանաւորեց, սպառնալով էր կազանելով և պահանջում էր, որ ես ասեմ ասածս։ այդպիսի ցուցումներ տամ... քննիչը ինձ պահում էր իր սենեակի մէջ, ինձ հետ միասին գիշերներ էր անցկացնում և պահանջում էր, որ ես անպատճառ այդպէս ցոյց տամ, ինչպէս ինքն է կամենում, և այդ գրութեան մէջ լինելով, ես վստահացայ այն ցուցումը տալ։ Քեռուիկիան ժամանակ ներկայ էր Մոլլա Սամաղ ամի հայ, թարգմանում էր Գրիգոր Գալաստով, որ նոյնպէս ստիպում էր ինձ այն ցուցումը տալ։ Նա այսօր էլ, այսպեղ սպառնում էր ինձ բանտով և կազանելով, եթէ առաջվայ ցուցումը չը տամ... քննիչի վարմունքի մասին ես մինչև այժմ ոչնչի չեմ գանգատվել, որովհետև նա գանգատվելուց հետ... մեկայն կամ անցնելով, առաջարկում է իր ծառայութիւնները հրանդներին։ Պետերբուրգում ըստ կապան Շլիմանի հասցէն ապա է։ Դոկտոր Շլիմանովի, դոմ Զակորկովա Երրորդ Բուլվարի։

—

Մեզ գրում են Արնանից. «Այս օրերս մեր քաղաքում մի տուն անուղղով էր ծախվում Անուղղի մանանցորդներից էին մի եղիսկոպոս և մի թուրք։ Ցայտնի չէ թէ եղիսկոպոսը ում համար էր ուզում տանը առնել, երևի Էջմիածնի համար, բայց յայտնի է թէ նա ամէն տեղ լուր էր տարածում թէ թուրքը ծախվող տան տրքոշ մարդն է և իրը թէ տրքոշից փող էր ստացել գինը բարձրացնելու համար։ Այդ լուրերով այնտեղ հասցրեց, որ թուրքը տրքոշիցս 1.000 բուրլ տալ եղիսկոպոսին, որ սա լուր և ինա քաղաքի անուղղիները, Եղիսկոպոսը բարեհաճցած հարար բուրլով, վերադառնում է Էջմիածին և պնտնում էր հերուսալեմի համար։ բայց թէ միայն մեղրակալութիւն է առանում Մանանցուց, բայց և մի մասանի ընծայ։ Իսկ տանը, որ արժէր մոտ 70.000 բուրլ անուղղի մէջ մրցող այլ ես չանենալով, մնում է թուրքի վրա 30.000 բուրլով։»

—

«Русский Курьеръ» լրագիրը հաղորդում է որ Ոգեսայում վերջին օրերը պատահած երկրաշարժի ջարդի ժամանակ, ամբողջ երկրաշարժի մի քանի անգամ ու խանդաղեցնելու անգամ ու խանդաղեցնելու անգամ ու հանդարտեցնելու։

—

ՇՈՒՇԻՈՒ մեզ գրում են, որ անգլիայի հոգեւոր գարդարների հոգաբարձութեան երեքամեայ ժամանակը լրացած լինելով, պէտք է նոր ընտրութիւններ լինեն։ Աստվորդի նոր անդամներ Կ. Վ. Արվանանը զանազան խարդախութիւններ է գործ գնում իր ուզած մարդիկը հոգաբարձու ընտրել տալու, որպէս զի, նրանց շնորհիվ կարգանալ այժմեան ուսուցչական խումբը զրկել և երկրին բարաշանանքի խումբարար խմբութիւն տրամիրել։

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են, որ վերջին հոգաբարձութիւնը իր պաշտպանութիւնները շատ խրճմանագրում է կատարելու։ Նախորդ հոգաբարձութեան ժամանակ ուսումնարանի եկամտաբերը եղել է 20.280 բուբլ 19 կոպ. իսկ ծախքը 21.943 բ. 56 կոպ., ուրեմն եկամտաբերը աւելի է ծախսել 1.663 բ.։ Վերջին հոգաբարձութիւնը նոյնքան ժամանակամիջոցում տանք է ունեցել 37.337 բ. 26 կոպ. և ծախքը զուրս գալով. ասելացել է գրամագլխի վրա 2.000 բ.։ Բայց գրանից, պէտք է է նկատի առնուի և այն, որ վերջին հոգաբարձութեան ժամանակ դրամագլխի մարդիկ, այլ արիւնաբ տեսուչ, արժանաւոր վարժապետներ աւելի քարձր ռոճիկներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

—

Համայնքների ժողովի մէջ, ինչպես հաղորդում են Լոնդոնից, Գլադստոնի միխաթութիւնը մեծ աղաղակութիւն ունեցաւ իրլանդական կարգադրական օրինագիծը երկրորդ ընթերցանութեանից յետոյ ընդունելու։ Ձայների անսպասելի մեծամասնութեամբ։ Օրինագծի համար ձայն տուին 352 անդամներ ընդդէմ 176-ի։ Գրանից երևում է, որ քուէարկութեանը մասնակցել են 528 անդամներ։ Համայնքների այժմեան ժողովի բոլոր անդամների թիւը հաստատած է 652։ Ուրեմն օրինագծի քննութեանը և քուէարկութեանը չեն մասնակցել ընդամենը 124 անդամներ։ Եթէ նեղանդրենք, որ յիշեալ օրինագծի միջոցներ քուէարկութեան ժամանակ այդ բոլոր անդամները ներկայ կը գտնվեն և նրա դէմ ձայն կը տան, այնուամենայնիւ հակառակ կուսակցութիւնը 300 ձայներից աւելի չի ունենայ և օրինագիծը կընդունվի 50 ձայների մեծամասնութեամբ։ Այս պայմանները ի նկատի առնելով, կարելի է հաստատ ասել, որ իրլանդական կուսակցութեան ամբողջ ուժը ինչպես ասեցինք, ոչ թէ միայն ամբողջ Հանդիսաւորների ազգերի ոգորմածութեամբ կընդունվի։ Գլադստոնի ոգորմածութիւնը ոչ միայն Հանդիսաւորների ազգերի ոգորմածութեամբ։ Գլադստոնի ոգորմածութիւնը մեծ աղաղակութիւն ունեցաւ իրլանդական կարգադրական օրինագիծը երկրորդ ընթերցանութեանից յետոյ ընդունելու։ Ձայների անսպասելի մեծամասնութեամբ։ Օրինագծի համար ձայն տուին 352 անդամներ ընդդէմ 176-ի։ Գրանից երևում է, որ քուէարկութեանը մասնակցել են 528 անդամներ։ Համայնքների այժմեան ժողովի բոլոր անդամների թիւը հաստատած է 652։ Ուրեմն օրինագծի քննութեանը և քուէարկութեանը չեն մասնակցել ընդամենը 124 անդամներ։ Եթէ նեղանդրենք, որ յիշեալ օրինագծի միջոցներ քուէարկութեան ժամանակ այդ բոլոր անդամները ներկայ կը գտնվեն և նրա դէմ ձայն կը տան, այնուամենայնիւ հակառակ կուսակցութիւնը 300 ձայներից աւելի չի ունենայ և օրինագիծը կընդունվի 50 ձայների մեծամասնութեամբ։ Այս պայմանները ի նկատի առնելով, կարելի է հաստատ ասել, որ իրլանդական կուսակցութեան ամբողջ ուժը ինչպես ասեցինք, ոչ թէ միայն ամբողջ Հանդիսաւորների ազգերի ոգորմածութեամբ։ Գլադստոնի ոգորմածութիւնը

—

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում ամենամեծ հարցերից մէնը

բաքելութեամբ, թողնելով մանրամասնութիւնները։

Վերջին ժամանակներում Բ. Դուռը, սեւ նեղով, որ իր շրջաբերականները ՑուՇիսի Հայրի մասին մեռած են առանց պատասխանի, դիմեց գերմանական և ուստրիական կառավարութիւններին, խնդրելով նրանց միջամտութիւնը։ Բայց Գերմանիա և Աւստրիա ուշական պատասխանեցին, որ նրանք Ֆրանսիայի կողմն են Հայկան և որ թիւրքիայի պահանջները անհիմն են Համարում։ Թիւրքիայի պահանջներին ընդդիմանալով, Ֆրանսիան պաշտպան գոնում մնաց։ Ներկայացրեց, այն է թիւրքայ պրաքթիկ գործերի միտիարի շրջաբերականը, որ գրված է 1864 թուականին այն ժամանակվայ գեսարիի անունով։ Այդ գոհումենտի մէջ թիւրքական ուրախութիւն է յայտնում որ Ֆրանսիական երկիրների մէջ Աշխիրայում և թիւրքայ կայսրութեան մէջ կայ ՑուՇիսի անվան իշխանութիւնը և որ թէ նա չը լիներ, Հարկաւոր էր լինէր արշնաւան ճանապարհով մի այդպիսի իշխանութիւն սահմանել։

Մեսսաջուսմիսի մէջ երեւեցած ժամանամի մասին Կ. Պոլսի առորդայական բաժինը Տրատարակեց Բաղդադից ստացված հեւադիրները, որոնցից երեւում է, թէ 4,000 բնակիչներ առանձնացած են զանազան առնապանների մէջ և դրա շուրջին Նեղիցի մէջ մնացողների թիւը իւրաքանչիւր օր 56 տեւի չէ լինում։ Այն տեղերի մէջ, ուր ժամանակաւորապես բնակիցված են տեղացիները, ժամանակաւոր վիրացել է։ Առողջապահական բաժինը յայս ունի շուտով ոչնչացնել ժամանակաւոր։

Բէյտերի ընտրութեանը հեւադրում են, որ մի քանի պեռատիկներ ցանկանում են յայտնել զիջած երկիրները յուսալով թեպաւորին յանձնել և ոչ թէ գուսանանին, որպէս զի գաշնագրութիւնը կարելի լինի ոչնչացնել, եթէ ցուՇասանի մէջ յեղափոխութիւն պատահի և այդ երկրից հանրապետական ձև ստանայ։ Բ. Դուռը մտադիր է ցուՇասանից պահանջել միխոսանանը, որ ապահոված լինի պեռատիւթիւնից, թէ ցուՇասանը այլ ևս չի ձգտի իր հետ նոր երկիրներ միացնել։ Աւսում են, որ բրիտանական կառավարութիւնը, իմանալով Բ. Դռան այդ մտադրութիւնը, ասաքարից միւս պեռատիւթիւնների մէջ թիւրքիայի ցանկացած ապահովութիւնը։

ԻՏԱԼԻԱ

Պիրենեցիայից լրագիրներին հաղորդում են մայիսի 13-ից։ Ֆրանսիայի և ՑուՇիսի մէջ կապված գաշնագրութեան մասին ստացված լուրերը գաղտնիքին խուսափելու պատրաստական տրամադրութիւնը խանգարելու համար յայտնի են դարձել, որ շատ լրագրեր թիւրութիւն են ասում։ բայց երբէք նրանց չեն կասարում և այս անգամ էլ Ֆրանսիայի և Իտալիայի մէջ բացարձակ թշնամութիւն չէր կարող սկսվել։ Իտալական պետական մարդիկը իրանց բոլոր պահանջներին հետ ունեն և իրանց նախորդներից ժառանգած այն սրամտաբարութիւնը, որ գործերի դրութեան վրա ուշգնի են դարձում և չեն ազդվում պլանված նախապատրաստվելով, թէ չպէսք է վրէժ առնել ազգային պատիւ վիրաւորելու համար։ Նրանք շատ լաւ հասկանում են, որ խանվան գեռ ես թոյլ և ապրատ է և որ այժմ նա բացարձակ կռիւ Ֆրանսիայի հետ չէ կարող սկսել։ Դրա ամենից ուշադրութիւնը պէտք է գարձրած լինի ներքին հարցերի վրա։ Խորան առժամանակ պէտք է հրաժարվի եւրոպական պեռատիւթիւնի շարքում որ ու է գեր խաղալուց և մինչև ամրապնդվելը պէտք է զոհի իր սեփական շահերը։

Տարաբաղդաբար իտալական ազգասիրական պարլամենտը անկարող է իր միջից այնպիսի միխոսարութիւն կազմել, որ բաւական նուազութիւն տար ժիծամանութեան ցանկութիւններին և դրա պատճառն այն է, որ իտալական պարլամենտի մէջ մի որոշ ժիծամանութիւն չը կայ։ Որոշ պրոգրամներ ունեցող կուսակցութիւնների տեղ խորհրդի մէջ կան քիչ թէ շատ նշանակոր գաղաքական շրջաններ, որոնք իրանց անհասանական շահերն են պահպանում և ժամանակ առ ժամանակ որ և է նպատակին հասնելու համար միանգամ հետ միանում են և իրանց բանակումներ են կազմում։ Ամենից հետ միանում են և իրանց բանակումներ, հենց որ գործը կատարված է լինում։ Այսօր ընդհանուր է մի միխոսարութիւն, վաղը նոր միխոսարութիւնը յաջողում է հանդիսանում։ Այս անգամ երեւ միխոսարութիւնը հետեւանք կերգով կը կարվի։ Դրան կը մասնակցեն Ցանցարելլի, Դեպրետիս, Նիկոտերա և Կրիսպի։ Այս վերջինին կը յանձնվի արտաքին գործերի միխոսարութիւնը։ Այսպես կազմված կառավարութիւնը ամենայարմար կը լինի ներկայ բոլորին։

Խոսվում է, թէ, ինչպես ասում է պրոֆեսոր Բոլիս, միայն երկու կուսակցութիւններ կարող են զգուշութիւն ունենալ՝ ասադաչէներից և սրմատականներից, որոնց նպատակն է քաղաքական ազատութեան ամենարագագոյն զարգացումն, բայց ոչ ոքը այդ նպատակին հասնելու համար տարբերի միջոցներ են գործ դնում։ Միայն այդ երկու կուսակցութիւնները կարող են զգուշութիւն ունենալ և այն միխոսարութիւնը կարող է անգամ գանել, որն անգամներ այդ երկու կուսակցութիւնների դիմաւոր ներկայացուցիչները կը լինեն։ Դոր միխոսարութիւնը կարող է գտնեա մասամբ բաւականութիւն տալ երկրի պէտքերին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՐԱԳԻՐ

—«Times» լրագիրը հաղորդում է որ Գաստասանի թեղրի, Պարսկիայի մէջ ամենարգունեան և քիչրերի ամրոյնաց շարժման պատճառով տարաբեր թեղատասարեմատի է սկսել հայել Սայիդ-փաշայի վրա և կարծում են որ շուտով լինելու է մեծագոյնութեան փոփոխութիւնը։

—Ֆրանսիական «Temps» լրագիրը ասում է որ Բ. Դուռը լաւ է տասցել որ չէլիս Իրաքուլաս հանգրեց 20,000 հոգի և պատրաստվում է արշաւանք գործել Պարսկաստանի դէմ։ Պարսկաստանի գեղացիներ այդ ուրիշով բողոքել Բ. Դռանը և վիրջինը պատասխանել թէ մեր գեղերը ինչ դրված քիչերի արշաւանքի կրկնելուն առաջ առնում։

—«Times» լրագիրն Պ. Գրէվի Թիթեկիցը գրում է որ հայերի գրութիւնը թիւրքայ Հայաստանում սարսափելի է։ Ազգերան մի օթիչէր, որ նոր է վերադարձել Հայաստանից, պատմում է որ ամենուրեք առանց կողոպտիչներին և սպանողներին։ Շատ տեղերում բնակիչները վախենում են ցանքեր անել իրանց գաղտնի վրա կաշառակերութիւնը և անգործութիւնը փարում։ Թիւրքայ ամէի շնորհակալ դիրք է սասցել, քան թէ որ և է ժամանակ Բնակիչները գանգատվել չեն կարող։

—Լրագիրները հաղորդում են որ ժամանակը Բաղդադի մէջ վերջացել է։

—Մայիսի 10 (22) կատարվեցաւ Բուխարէստում Բուլգարիայի Կարլ իշխանի հանդիսաւոր թագադրութիւնը։ Ազատնման Բուլգարիան այլ ևս Իշխանութիւն չէ, այլ թագաւորութիւն է։

—Փարիզից հեւադրում են «Русск. Кур.»ը լրագրին, որ Մարսելլիում գրեթէ տեղի ունեցաւ կոմունարների մի ցոյց Ռուսաստանի դէմ։ Այդ ցոյցերի պատճառով մեծ Իշխանութի Ալեքսանդրա Պետրովնա Թագեր Մարսելլի հասանեցաւ։

—Բերլինից հեւադրում են, որ գերմանական կառավարութիւնը գիտակցութիւն ունի իր մեծագոյն մենամարտում դարձեալ հարեւանց նրա։

—Կ. Պոլսից հեւադրում են, որ Պարզանելան անցքը ասասի անցաւ։

—ՑուՇիսի Հետ գաշնագրիր ընդունված է ազգային ժողովից 453 ձայներով բազմութիւնամբ մի ձայնի դէմ։

—ԳրէՇովիչ հասատանց Լոյդերի ժողովում որ Թիւրքիայի և ցուՇասանի մէջ կոնվէնցիան սարգարված է արդէն։

—Իշխան Բիսմարկի դարձեալ մի անաջողութիւն ունեցաւ պարլամենտի մէջ։ Նրա առաջարկած նոր հարկի դարձերի վրա մերժվեցաւ պարլամենտի ժիծամանութիւնից։

—Համանդերների ժողովում քննվեցաւ երկրորդ ընթերցումնամեան իրաքանչարի կարգադրանի բիլլը։ որ և ընդունվեցաւ 352 ձայներով 176 ձայնի դէմ։ Պարզ յայտնեց որ ամենայիւրաքանչիւր քաղաքական պատասխանատու չէ իրաքանչիւր պատասխանները։ Կամ ասելու որ այդ տեսակ գրեթէնով անհնարին էր միմիայն մի որ և է հետանկի համար, միայն որ իրաքանչիւրն ազատած չը լինի օտար ազատաբերներից։ Գաղանի չէ թէ տարբ ազատաբերներ քաղում Պարզել ինչ է կամենում ասել անգլիական կաբինետներին են զրեցաց այդ օտար ազատաբերները կամոնդերը, թէ նոյն իսկ անգլիական կառավարութիւնը։

Խմբագիր—Տպագրող ԳԵՐԻՆԻՐ ԱՐԽԻՐԻՆԻՆ

այդ իրաքանչիւրը մեռաքութեան է տրվում։ Բանար մէջ թուՇատրեցին Աչիվոլին, գրքը քննվում է և այսպէս չէ, թէ կասկածվանի նա թուր մասնակիցներ է գրում Աչիվոլի մասին, խնդրելով նրան ազատել վարչական ձեով, բայց գրքերը ապացուցանում է այդ մասնակիցների սասիանը։ Աչիվոլով իրան արդարացնելու համար պատասխանում է Պալատին գոհումենտներ ներկայացնել, բայց նոյն խուսիրը հնազանում է զասասանական պալատին, որ գրքանք կեղծ են։ Հանիր վերդի ոլիի վերջինչեալ նամանդական դատարանի մէջ սրած խոսասվանութիւնից յետոյ նա գնում է հիւանդանոց, որտեղ պրոկուրորի օգնական Դելուբիլի ներկայացնում, հիւանդանոցի թեկչէր Պալոդովի օգնականը մի պրոտոկոլ է կազմում, որի մէջ Հանիր վերդի ոլի նորից մեղադրում է Աչիվոլին և նրա բարեկամներին։ Պրոկուրորի օգնականը այդ պրոտոկոլը ուղարկեց պատոլին առաջին և երկրորդ դեսատի ընթացքում, եթէ Պալատը վճռեց լրացնել գործը գոհումենտներով և հարցնելով վրա Աչիվոլին։ Իսկ Աչիվոլ այդ բոլոր ժամանակը նուասած է բանտի մէջ և այդ բոլորի ժամին հանկայոզութիւն անգամ չունի մեղադրի մէջ պատասում են, որ Պալատը Աչիվոլին թնդանի կեղտաթղթի մի թուղթ ընասաս Աչիվոլին թնդանի կուսակցութեան թեղրերի հետ կցված, որով այդ կուսակցութիւնը թեղրում է չպատել Աչիվոլին իրրև մի մարդու, որ միասնաբար ուզղվեցաւ պատասխանելու գործին։ Անհրաժեշտ է այս բոլորին ուշադրել, որ Աչիվոլի բարեկամները բարձրանում են շների պէս զարնի գարանները։ Մանրամասները ասելորդ է պատմել, Այսպիսով յայտնի խուսիրը հայտնում է Աչիվոլին թէ կենաքի մէջ և թէ, եթէ կարելի է ասել, մահից յետոյ, նամանդական դատարանի մեղադրական վճռից յետոյ, որպես զի թուլացնի նրա պաշտպանութիւնը և քաղաքական պատասխանատուութիւնը։ Ինչպէս ասվեցաւ էլ կամ կարող էր ներկայացնել իրան նասասանին, որպէս զի գաշնագրութիւնը կարելի լինի ոչնչացնել, եթէ ցուՇասանի մէջ յեղափոխութիւն պատահի և այդ երկրից հանրապետական ձև ստանայ։ Բ. Դուռը մտադիր է ցուՇասանից պահանջել միխոսանանը, որ ապահոված լինի պեռատիւթիւնից, թէ ցուՇասանը այլ ևս չի ձգտի իր հետ նոր երկիրներ միացնել։ Աւսում են, որ բրիտանական կառավարութիւնը, իմանալով Բ. Դռան այդ մտադրութիւնը, ասաքարից միւս պեռատիւթիւնների մէջ թիւրքիայի ցանկացած ապահովութիւնը։

ԻՏԱԼԻԱ

—

Պիրենեցիայից լրագիրներին հաղորդում են մայիսի 13-ից։ Ֆրանսիայի և ՑուՇիսի մէջ կապված գաշնագրութեան մասին ստացված լուրերը գաղտնիքին խուսափելու պատրաստական տրամադրութիւնը խանգարելու համար յայտնի են դարձել, որ շատ լրագրեր թիւրութիւն են ասում։ բայց երբէք նրանց չեն կասարում և այս անգամ էլ Ֆրանսիայի և Իտալիայի մէջ բացարձակ թշնամութիւն չէր կարող սկսվել։ Իտալական պետական մարդիկը իրանց բոլոր պահանջներին հետ ունեն և իրանց նախորդներից ժառանգած այն սրամտաբարութիւնը, որ գործերի դրութեան վրա ուշգնի են դարձում և չեն ազդվում պլանված նախապատրաստվելով, թէ չպէսք է վրէժ առնել ազգային պատիւ վիրաւորելու համար։ Նրանք շատ լաւ հասկանում են, որ խանվան գեռ ես թոյլ և ապրատ է և որ այժմ նա բացարձակ կռիւ Ֆրանսիայի հետ չէ կարող սկսել։ Դրա ամենից ուշադրութիւնը պէտք է գարձրած լինի ներքին հարցերի վրա։ Խորան առժամանակ պէտք է հրաժարվի եւրոպական պեռատիւթիւնի շարքում որ ու է գեր խաղալուց և մինչև ամրապնդվելը պէտք է զոհի իր սեփական շահերը։

Տարաբաղդաբար իտալական ազգասիրական պարլամենտը անկարող է իր միջից այնպիսի միխոսարութիւն կազմել, որ բաւական նուազութիւն տար ժիծամանութեան ցանկութիւններին և դրա պատճառն այն է, որ իտալական պարլամենտի մէջ մի որոշ ժիծամանութիւն չը կայ։ Որոշ պրոգրամներ ունեցող կուսակցութիւնների տեղ խորհրդի մէջ կան քիչ թէ շատ նշանակոր գաղաքական շրջաններ, որոնք իրանց անհասանական շահերն են պահպանում և ժամանակ առ ժամանակ որ և է նպատակին հասնելու համար միանգամ հետ միանում են և իրանց բանակումներ են կազմում։ Ամենից հետ միանում են և իրանց բանակումներ, հենց որ գործը կատարված է լինում։ Այսօր ընդհանուր է մի միխոսարութիւն, վաղը նոր միխոսարութիւնը յաջողում է հանդիսանում։ Այս անգամ երեւ միխոսարութիւնը հետեւանք կերգով կը կարվի։ Դրան կը մասնակցեն Ցանցարելլի, Դեպրետիս, Նիկոտերա և Կրիսպի։ Այս վերջինին կը յանձնվի արտաքին գործերի միխոսարութիւնը։ Այսպես կազմված կառավարութիւնը ամենայարմար կը լինի ներկայ բոլորին։

Խոսվում է, ինչպես ասում է պրոֆեսոր Բոլիս, միայն երկու կուսակցութիւններ կարող են զգուշութիւն ունենալ՝ ասադաչէներից և սրմատականներից, որոնց նպատակն է քաղաքական ազատութեան ամենարագագոյն զարգացումն, բայց ոչոքը այդ նպատակին հասնելու համար տարբերի միջոցներ են գործ դնում։ Միայն այդ երկու կուսակցութիւնները կարող են զգուշութիւն ունենալ և այն միխոսարութիւնը կարող է անգամ գանել, որն անգամներ այդ երկու կուսակցութիւնների դիմաւոր ներկայացուցիչները կը լինեն։ Դոր միխոսարութիւնը կարող է գտնեա մասամբ բաւականութիւն տալ երկրի պէտքերին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՐԱԳԻՐ

—«Times» լրագիրը հաղորդում է որ Գաստասանի թեղրի, Պարսկիայի մէջ ամենարգունեան և քիչրերի ամրոյնաց շարժման պատճառով թեղատասարեմատի է սկսել հայել Սայիդ-փաշայի վրա և կարծում են որ շուտով լինելու է մեծագոյնութեան փոփոխութիւնը։

—Ֆրանսիական «Temps» լրագիրը ասում է որ Բ. Դուռը լաւ է տասցել որ չէլիս Իրաքուլաս հանգրեց 20,000 հոգի և պատրաստվում է արշաւանք գործել Պարսկաստանի դէմ։ Պարսկաստանի գեղացիներ այդ ուրիշով բողոքել Բ. Դռանը և վիրջինը պատասխանել թէ մեր գեղերը ինչ դրված քիչերի արշաւանքի կրկնելուն առաջ առնում։

—«Times» լրագիրն Պ. Գրէվի Թիթեկիցը գրում է որ հայերի գրութիւնը թիւրքայ Հայաստանում սարսափելի է։ Ազգերան մի օթիչէր, որ նոր է վերադարձել Հայաստանից, պատմում է որ ամենուրեք առանց կողոպտիչներին և սպանողներին։ Շատ տեղերում բնակիչները վախենում են ցանքեր անել իրանց գաղտնի վրա կաշառակերութիւնը և անգործութիւնը փարում։ Թիւրքայ ամէի շնորհակալ դիրք է սասցել, քան թէ որ և է ժամանակ Բնակիչները գանգատվել չեն կարող։

—Լրագիրները հաղորդում են որ ժամանակը Բաղդադի մէջ վերջացել է։

—Մայիսի 10 (22) կատարվեցաւ Բուխարէստում Բուլգարիայի Կարլ իշխանի հանդիսաւոր թագադրութիւնը։ Ազատնման Բուլգարիան այլ ևս Իշխանութիւն չէ, այլ թագաւորութիւն է։

—Փարիզից հեւադրում են «Русск. Кур.»ը լրագրին, որ Մարսելլիում գրեթէ տեղի ունեցաւ կոմունարների մի ցոյց Ռուսաստանի դէմ։ Այդ ցոյցերի պատճառով մեծ Իշխանութի Ալեքսանդրա Պետրովնա Թագեր Մարսելլի հասանեցաւ։

—Բերլինից հեւադրում են, որ գերմանական կառավարութիւնը գիտակցութիւն ունի իր մեծագոյն մենամարտում դարձեալ հարեւանց նրա։

—Կ. Պոլսից հեւադրում են, որ Պարզանելան անցքը ասասի անցաւ։

—ՑուՇիսի Հետ գաշնագրիր ընդունված է ազգային ժողովից 453 ձայներով բազմութիւնամբ մի ձայնի դէմ։

—ԳրէՇովիչ հասատանց Լոյդերի ժողովում որ Թիւրքիայի և ցուՇասանի մէջ կոնվէնցիան սարգարված է արդէն։

—Իշխան Բիսմարկի դարձեալ մի անաջողութիւն ունեցաւ պարլամենտի մէջ։ Նրա առաջարկած նոր հարկի դարձերի վրա մերժվեցաւ պարլամենտի ժիծամանութիւնից։

—Համանդերների ժողովում քննվեցաւ երկրորդ ընթերցումնամեան իրաքանչարի կարգադրանի բիլլը։ որ և ընդունվեցաւ 352 ձայներով 176 ձայնի դէմ։ Պարզ յայտնեց որ ամենայիւրաքանչիւր քաղաքական պատասխանատու չէ իրաքանչիւր պատասխանները։ Կամ ասելու որ այդ տեսակ գրեթէնով անհնարին էր միմիայն մի որ և է հետանկի համար, միայն որ իրաքանչիւրն ազատած չը լինի օտար ազատաբերներից։ Գաղանի չէ թէ տարբ ազատաբերներ քաղում Պարզել թէ է կամենում ասել անգլիական կաբինետներին են զրեցաց այդ օտար ազատաբերները կամոնդերը, թէ նոյն իսկ անգլիական կառավարութիւնը։

Խմբագիր—Տպագրող ԳԵՐԻՆԻՐ ԱՐԽԻՐԻՆԻՆ

մեռաքութեամբ մեռաքութեան է տրվում։ Բանար մէջ թուՇատրեցին Աչիվոլին, գրքը քննվում է և այսպէս չէ, թէ կասկածվանի նա թուր մասնակիցներ է գրում Աչիվոլի մասին, խնդրելով նրան ազատել վարչական ձեով, բայց գրքերը ապացուցանում է այդ մասնակիցների սասիանը։ Աչիվոլով իրան արդարացնելու համար պատասխանում է Պալատին գոհումենտներ ներկայացնել, բայց նոյն խուսիրը հնազանում է զասասանական պալատին, որ գրքանք կեղծ են։ Հանիր վերդի ոլիի վերջինչեալ նամանդական դատարանի մէջ սրած խոսասվանութիւնից յետոյ նա գնում է հիւանդանոց, որտեղ պրոկուրորի օգնական Դելուբիլի ներկայացնում, հիւանդանոցի թեկչէր Պալոդովի օգնականը մի պրոտոկոլ է կազմում, որի մէջ Հանիր վերդի ոլի նորից մեղադրում է Աչիվոլին և նրա բարեկամներին։ Պրոկուրորի օգնականը այդ պրոտոկոլը ուղարկեց պատոլին առաջին և երկրորդ դեսատի ընթացքում, եթէ Պալատը վճռեց լրացնել գործը գոհումենտներով և հարցնելով վրա Աչիվոլին։ Իսկ Աչիվոլ այդ բոլոր ժամանակը նուասած է բանտի մէջ և այդ բոլորի ժամին հանկայոզութիւն անգամ չունի մեղադրի մէջ պատասում են, որ Պալատը Աչիվոլին թնդանի կեղտաթղթի մի թուղթ ընասաս Աչիվոլին թնդանի կուսակցութեան թեղրերի հետ կցված, որով այդ կուսակցութիւնը թեղրում է չպատել Աչիվոլին իրրև մի մարդու, որ միասնաբար ուզղվեցաւ պատասխանելու գործին։ Անհրաժեշտ է այս բոլորին ուշադրել, որ Աչիվոլի բարեկամները բարձրանում են շների պէս զարնի գարանները։ Մանրամասները ասելորդ է պատմել, Այսպիսով յայտնի խուսիրը հայտնում է Աչիվոլին թէ կենաքի մէջ և թէ, եթէ կարելի է ասել, մահից յետոյ, նամանդական դատարանի մեղադրական վճռից յետոյ, որպես զի թուլացնի նրա պաշտպանութիւնը և քաղաքական պատասխանատուութիւնը։ Ինչպէս ասվեցաւ էլ կամ կարող էր ներկայացնել իրան պաշտպանելու համար։ Եթէ մի և նոյն ժամանակ իր նկատի առնենք, որ Լիխատեսպան նասանական զասասանի մեղադրական վճիռը չէ գրմանում ոչ մի կրիտիկայի, համեմատելով գրքի մէջ եղած փաստերի և գոհումենտների հետ, ուրեմն վերջինիս ապատաբերիր կասարելագործ հանանանի է։ Պէտք է ցոյց տալ մանրամասներից, որ վիճաբեր հետեւում անձինք են։ 1) Պոլովոյ, որին Աչիվոլ ուզղակի մեղադրել էր Ղազար Ցատիսի ապատաբերանը մասնակցելու մէջ։ Դա Աւանիձի լրտեսն է, որին ամեն բան հաղորդում է Աչիվոլի պաշտպանութիւնն մասին, այդ պաշտպանութիւնը անգամ զարձնում է։ Պալատին ներկայացրած է Աւանիձին ուղարկած Պալոդովի զգաստիչ նամակը։ Աչիվոլ չիշում է Պալոդովին իրան թուՇատարերանը անցքի մէջ։ Պալոդով այն հիւանդանոցի թեկչէր է, որտեղ Հանիր փոխում է իր ցուցմունքը։ 2) Աւանիձ, որին դանգանի իշխանութիւնին ներկայացրած զանգատներով Աչիվոլով մեղադրում է ցանցանքների մէջ պաշտանակասարութեան ժամանակ։ Ինչպէս երեւում է վերջինչեալ նամանդիկ Աւանիձն և Պալոդով համանդանութեամբ են գործում։ Աւանիձն, հետանցելով Աչիվոլ-Վարդիրզովին այս գործի խուսարկութիւնից, նրա տեղը նշանակում է Վերվիրզովին, որին գրանանդներ է տալիս, թէ ինչպես պէտք է գործը կասարել։ Բայց թէ՝ գործը աւելի փարձված է։ Աւանիձն վրայի է և երեի նա էլ այն կարծիքի է, որ Աչիվոլով պրոկուրորի է ուզղվեցաւ գանգատներ։ 3) Ցեր Պալատ Ցեր-Պողոսանն, որի զէմ քրէական գործ է սկսված մի գրկանանի կեղծելու համար։ 4) Կանանդիվ, Մնացականով և Սիրիրով, որոնց Աչիվոլ չատ անգամ մեղադրել է գանգատ ցանցանքների, Ցանիելի սպանութեան և հասարականան չատերի և հանդստութեան խանգարման մէջ։ Վերջինիս կասարած պրոլիցիան խուսարկութեան ժամանակ, (իսկ նա խրատված էր Աւանիձից) հանդէս են գալիս պատմիչներներ կաշառանան մասին, թանկա Ցամրար Սիրին, որի ցուցմունքը վերին յիշված է, փոխվում են վիճաբերի ցուցմունքներին, որոնց մէջ նրանք յայտնում էին իրանց անգիտանութիւնը։ Գործի մէջ չը կայ ոչ մի կողմնակի անձն կամ փաստ, որ մեղադրել Աչիվոլին։ Այս բոլոր ասածները ապացուցված են գոհումենտներով, որոնց Պալատը ընդունեց իրրև ապրանական ապացոյցներ և գոհումենտներ։)

Գասասանական Պալատը վճռեց հարցնել Աչիվոլ-Վարդիրզով վիպյին, որ ոչ մի անգամ ցուցմունք չէր տուել և կրկին ցուցմունքներ առնել կամանդիկ, Մնացականով և Սիրիրով վիպներից։ Այդ վիճաբերի հարցերին 1881 թուականի 10-ին ներկայացնում Աչիվոլի, որ իր խնդրերի համեմատ Նյուխա բանտից տեղափոխված էր Թիֆլիսի Մեհնիի բանտը։ Աչիվոլ-Վարդիրզովի երդմամբ տուած ցուցմունքները սանն կերգ լուսաբերեցին գործը և ներկայ եղող հասարակության վրա մեծ տպաւորութիւն գործեցին իրանց անկեղծութեամբ և ճշմարտությամբ և այդ ցուցմունքներից ապացոյցվեցան Պալատին ներկայացրած գանգատները գոհումենտներով։ Ի յիշեալ պատեղ մի գոհումենտի բովանդակությունը, որից երեւում է, որ Աչիվոլին վարչական ձեով պատուելու մասին պոլիցիական գինութիւն էր կատարված։ Պոլիցիան հաւաքեց Տրապարակի վրա մոտ 700 մարդ և յայտնեց, որ ով կամենում է Աչիվոլի պատասխանը, թող ամբոխից 50 քայլ հեռանայ, ով չէ կամենում, թող էլ սեղը մնայ։ Ամենահետ ամբոխից բաժանվեցան միայն 40—60 մարդ, մնացածը մնացին։ Դրա մասին պոլիցիան, թեպէտ ասված է գոհումենտի մէջ, պրոտոկոլ չը կազմեց, չը նայելով անգամի մեծամասնութեան պահանջին։ Մի և նոյն գոհումենտը ապացուցանում է, որ պոլիցիայի հետ Թիրիզ Թիրիզեվ-ի թոր Թարդանի հետ դրդում էր ամբոխին պահանջել Աչիվոլի գնալը։ Ինչ էր գիտարկի Աչիվոլի-Վարդիրզով, Մնացականովի և կանանդիվի ցուցմունքներին, բաւական է յիշել, որ նրանք կասարեալ ծիծաղ բարձրացրին հասարակության մէջ։

Գասասանական Պալատը վճռեց հարցնել Աչիվոլ-Վարդիրզով վիպյին, որ ոչ մի անգամ ցուցմունք չէր տուել և կրկին ցուցմունքներ առնել կամանդիկ, Մնացականով և Սիրիրով վիպներից։ Այդ վիճաբերի հարցերին 1881 թուականի 10-ին ներկայացնում Աչիվոլի, որ իր խնդրերի համեմատ Նյուխա բանտից տեղափոխված էր Թիֆլիսի Մեհնիի բանտը։ Աչիվոլ-Վարդիրզովի երդմամբ տուած ցուցմունքները սանն կերգ լուսաբերեցին գործը և ներկայ եղող հասարակության վրա մեծ տպաւորութիւն գործեցին իրանց անկեղծութեամբ և ճշմարտությամբ և այդ ցուցմունքներից ապացոյցվեցան Պալատին ներկայացրած գանգատները գոհումենտներով։ Ի յիշեալ պատեղ մի գոհումենտի բովանդակությունը, որից երեւում է, որ Աչիվոլին վարչական ձեով պատուելու մասին պոլիցիական գինութիւն էր կատարված։ Պոլիցիան հաւաքեց Տրապարակի վրա մոտ 700 մարդ և յայտնեց, որ ով կամենում է Աչիվոլի պատասխանը, թող ամբոխից 50 քայլ հեռանայ, ով չէ կամենում, թող էլ սեղը մնայ։ Ամենահետ ամբոխից բաժանվեցան միայն 40—60 մարդ, մնացածը մնացին։ Դրա մասին պոլիցիան, թեպէտ ասված է գոհումենտի մէջ, պրոտոկոլ չը կազմեց, չը նայելով անգամի մեծամասնութեան պահանջին։ Մի և նոյն գոհումենտը ապացուցանում է, որ պոլիցիայի հետ Թիրիզ Թիրիզեվ-ի թոր Թարդանի հետ դրդում էր ամբոխին պահանջել Աչիվոլի գնալը։ Ինչ էր գիտարկի Աչիվոլի-Վարդիրզով, Մնացականովի և կանանդիվի ցուցմունքներին, բաւական է յիշել, որ նրանք կասարեալ ծիծաղ բարձրացրին հասարակության մէջ։

Ա.